

Regeringens proposition

1979/80: 69

om ändringar i utbildningen av skådespelare och musikdramatiska artister

beslutad den 6 december 1979.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har upptagits i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

THORBJÖRN FÄLLDIN

JAN-ERIK WIKSTRÖM

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås viss breddning av den sceniska utbildningen samt en utökning med 20 poäng av musikdramatiska linjens och skådespelarlinjens omfattning. Förlängningen av utbildningen gör det möjligt att lägga in en längre praktikperiod i denna. Vidare föreslås även en kortare utbildning på scenområdet, kompletteringsutbildning, för yrkesverksamma scenartister med bristfällig grundutbildning.

UTBILDNINGSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1979-12-06

Närvarande: statsministern Fälldin, ordförande, och statsråden Ullsten, Bohman, Mundebo, Wikström, Friggebo, Mogård, Dahlgren, Åsling, Söder, Krönmark, Burenstam Linder, Johansson, Wirtén, Holm, Andersson, Boo, Winberg, Adelson, Danell; Petri

Föredragande: statsrådet Wikström

Proposition om ändringar i utbildningen av skådespelare och musikdramatiska artister

---

1 Inledning

Genom beslut den 26 februari 1976 uppdrog regeringen åt kulturrådet och dåvarande universitetskanslersämbetet (UKÄ) att i samråd göra en översyn av utbildningen vid dåvarande statens scenskolor, dvs. numera scenskolan i Stockholm, musikdramatiska skolan i Stockholm, institutionen scenskolan vid universitetet i Göteborg och institutionen för skådespelarutbildning vid universitetet i Lund.

Kulturrådet och UKÄ tillsatte en arbetsgrupp för att fullgöra översynen. Arbetsgruppen har redovisat resultatet av sitt arbete dels i UKÄ-rapport 1976: 5 Utbildningen vid statens scenskolor. Organisation, undervisning, kostnader, dels i UHÄ-rapport 1978: 1 Utbildningen vid statens scenskolor. I en gemensam skrivelse den 2 oktober 1978 har kulturrådet samt universitets- och högskoleämbetet (UHÄ) föreslagit ändringar i den sceniska utbildningen. Detta har skett med utgångspunkt i arbetsgruppens förslag och med hänsyn tagen till den remissopinion som kommit fram vid UHÄ:s remissbehandling av sistnämnda rapport. Myndigheterna har med skrivelsen överlämnat rapporten. UHÄ har i sina förslag till anslagsframställning för budgetåret 1980/81 lämnat en reviderad kostnadsberäkning för de i nämnda skrivelse föreslagna åtgärderna. Skrivelsen och en sammanfattning av rapporten bör fogas till protokollet i detta ärende som *bilagorna 1 och 2*.

2 Föredragandens överväganden

I början av 1960-talet fanns i Sverige fem elevskolor för utbildning av skådespelare. De var knutna till olika teatrar. Dessutom fanns ett antal privata skolor. Efter det att skådespelarutbildningens organisation hade diskuterats och utretts under en följd av år beslutade statsmakterna år 1964 att inrätta statliga scenskolor i Stockholm, Göteborg och Malmö (prop. 1964: 66, SU 1964: 115, rskr 1964: 250). Utbildningen vid de två senare skolorna delades på försök upp på en lyrisk och en dramatisk linje. Utbildningen vid scenskolorna skulle vara treårig och antalet nybörjarplatser 15. Verksamheten började den 1 juli 1964.

Ett av skälen till reformen var att det gamla systemet ansågs leda till allvarliga pedagogiska olägenheter. Man menade att eleverna för tidigt och i för stor utsträckning togs i anspråk för rolluppgifter och att lärarna inte hade tillräcklig tid för sina pedagogiska uppgifter. De var i många fall samtidigt anställda som skådespelare vid teatrarna.

Den 1 januari 1968 inrättades en statlig skola för musikdramatisk utbildning i Stockholm (prop. 1967: 41, SU 1967: 56, rskr 1967: 154; jfr prop. 1966: 95, SU 1966: 111 och 125, rskr 1966: 253). Intill dess hade sådan utbildning meddelats vid musikhögskolans operaklass.

I sin utvärdering av den utbildning som ges vid scenskolorna konstaterar kulturrådets och UHÄ:s arbetsgrupp att det var ett för skådespelarutbildningen positivt skede som inträdde i och med att utbildningen skildes från teatrarna. Problemen i dag för denna utbildning anser man vara risk för isolering från teatern och från andra utbildningar inom teaterområdet, brister i praktiken, tidspress och bristande samordning mellan skilda undervisningsmoment. Läget är enligt arbetsgruppen i stort sett detsamma för den musikdramatiska utbildningen. Utifrån denna situation föreslår kulturrådet och UHÄ ändringar i den berörda utbildningen. Förslagen innebär bl. a. en förlängning av utbildningen med ett år, en ökning av antalet nybörjarplatser från 32 till 41 platser, en kompletteringsutbildning på två terminer för scenartister med brister i grundutbildningen och försök med pedagogisk utbildning för berörda lärare.

Utvecklingen inom teatern under senare år har ökat kraven på skådespelarna. Det kollektiva arbetssätt, som i dag tillämpas inte bara i de fria teatergrupperna utan också vid institutionsteatrarna, medför krav på deltagande i hela arbetsprocessen. I den uppsökande teatern är kontaktarbetet med publiken en viktig del av arbetet. Ökad uppmärksamhet måste ägnas sjukas och handikappades behov av kulturaktiviteter. Detta har berörts bl. a. i betänkandet (SOU 1979: 26) Sjukvårdens inre organisation, där det påpekas att kulturaktiviteter stöder och kompletterar den rehabiliterande verksamheten. Sång- och musikinslagen har ökat i talteaterns repertoar. På musikdramatiska artister ställs allt större krav på dramatisk aktion.

De nya förhållandena gör det enligt min mening angeläget med vissa förändringar i scenskolornas utbildning. I samband med att jag redovisar mina förslag kommer jag att beröra även vissa frågor som högskolemyndigheterna själva beslutar i.

Utredningen har övertygat mig om att en utökning av utbildningslinjerna inom scenområdet är nödvändig. Utökningen bör dock begränsas till 20 poäng. De allmänna utbildningslinjerna musikdramatiska linjen och skådespelarlinjen bör således omfatta 140 poäng. Genom förlängningen bör man i första hand tillgodose behovet av praktik. Jag förutsätter att i utbildningen skall ingå såväl studiebesök som kortare perioder av miljöpraktik men även en termins handledd praktik. Eftersom lokala förhållanden skiftar starkt kan praktiken behöva ges varierad utformning varvid kvalitetskraven bör beaktas. De utbildningsansvariga bör därför inom ramen för givna resurser ha stor frihet i uppläggning av praktiken. Jag vill i detta sammanhang framhålla projektsamarbete och samproduktion mellan högskoleenhet och institutionsteater och/eller fria grupper som en väg att ge de studerande praktisk erfarenhet av den verksamhet som de utbildas för. För praktiken krävs vissa resurstillskott till scenskolorna, bl. a. för administration. Jag förutsätter att man i överläggningar mellan parterna skall kunna åstadkomma en modell för avtal som reglerar de allmänna förutsättningarna för praktiken.

Kulturrådet och UHÄ har föreslagit breddning i skilda avseenden av utbildningen på scenområdet. Därvid nämns behov av ökad undervisning i sång och musik, i första hand vid de sceniska utbildningarna i Stockholm och Göteborg, eftersom teaterns alltmer varierade uttrycksformer kräver ökade kunskaper i dessa avseenden hos skådespelaren. Man framhåller även behovet av en förstärkning av de teoretiska momenten i undervisningen genom lärarinitierade självstudier och teoretisk undervisning som är anpassad till skilda projekt. Jag ställer mig positiv till nämnda breddning och fördjupning. Sådana åtgärder bör också bli möjliga genom de resurstillskott som jag tar upp i den kostnadsberäkning som jag redovisar i det följande.

Kulturrådet och UHÄ anför att större utrymme bör ges för projektarbete med inriktning på radio och film/TV, t. ex. i samarbete med dramatiska institutet. Jag vill i detta sammanhang betona värdet och nödvändigheten av samarbete med olika utbildningar inom högskolan. En viktig tanke bakom högskolereformen är just att få till stånd ökade kontakter mellan skilda utbildningar. Jag vill även erinra om mina uttalanden i prop. 1976/77: 59 om utbildning och forskning inom högskolan m. m. (UbU 1976/77: 20, rskr 1976/77: 246) rörande behovet av forskningsanknytning för skilda utbildningar.

Arbetsmarknaden för dem som genomgått skådespelarlinjen är för närvarande förhållandevis god. Samtidigt finns emellertid ett stort behov av kompletterande utbildning för skådespelare som har bristfällig utbildning.

Med hänsyn till att det ekonomiska läget för närvarande tvingar till stark restriktivitet med nya åtaganden har jag bedömt att det nu är mera angeläget att söka tillgodose behovet av kompletterande utbildning än att vidga kapaciteten på skådespelarlinjen. Jag är därför inte beredd att biträda förslaget om ändrad dimensionering av skådespelarlinjen. För denna linje bör således antagningstalet vara sammanlagt 32 och för musikdramatiska linjen sammanlagt 12.

Med hänsyn till att en stor del av skådespelarkåren har bristfällig utbildning har under senare år bedrivits fortbildning med resurser som har frigjorts i samband med minskad antagning av studerande i grundutbildningen. Kulturrådet och UHÄ föreslår att en mera permanent och breddad sådan utbildning skall ges och benämnas kompletteringsutbildning. Enligt förslaget bör utbildningen ses som en förminskad grundutbildning. Två terminer sätts som en riktpunkt för omfattningen. Den skall erbjudas såväl enskilda artister som grupper och planeras med hänsyn till de studerandes skiftande erfarenheter och behov. För tillträde till utbildningen skall krävas några års yrkesverksamhet som skådespelare.

Då, som nyss nämnts många scenartister har en bristfällig utbildning för sin verksamhet anser jag att det är angeläget att de kan erbjudas en kompletterande utbildning av det slag myndigheterna föreslår. Medel för denna utbildning bör enligt min mening anvisas under anslaget D 9. Utbildning för kultur- och informationsyrken, eftersom det är fråga om en mera reguljär verksamhet. Utbildningen bör främst kunna anordnas som särskilda kurser. För att bekosta verksamheten bör ske en successiv omfördelning av medel från anslaget D 10. Lokala och individuella linjer och enstaka kurser som f. n. får användas bl. a. för motsvarande ändamål. Det bör vara möjligt att utöver särskilda arrangemang utnyttja grundutbildningens kurser. Jag räknar med en stegvis ökad antagning av studerande till kompletteringsutbildningen i enlighet med vad jag anger i kostnadsberäkningen. Det ankommer på UHÄ att meddela närmare föreskrifter om utbildningen.

Jag förutsätter att fortbildning skall kunna ges skådespelare och musikdramatiska artister i grundutbildningens ämnen och/eller fördjupningskurser i dessa genom bl. a. enstaka kurser. Vad sedan gäller yrkandet om särskilda medel för teatrarnas personalutbildning i övrigt anser jag att det bör ankomma på teatrarna själva att i sin ekonomiska planering avsätta medel för sådan utbildning.

Kulturrådet och UHÄ har i sin framställning tagit upp frågan om den pedagogiska utbildningen av lärare och lärarutbildare på scenområdet. Jag anser det viktigt att de försök som myndigheterna föreslår kan genomföras. Det bör kunna ske inom ramen för de resurser som står till UHÄ:s förfogande för forskning och utvecklingsarbete för högskolan.

Byggnadsstyrelsen har fått ett uppdrag om fortsatt planering av lokaler för scenskolan och musikdramatiska skolan i Stockholm i vilket också in-

går att pröva en samlokalisering av dessa verksamheter. I avvaktan på resultatet härav är jag inte nu beredd att ta ställning till kulturrådets och UHÄ:s förslag om samlokalisering av scenutbildningarna i Stockholm.

I fråga om behörighetskraven till scenutbildningen anser jag i likhet med kulturrådet och UHÄ att genomgången gymnasieutbildning inte bör vara formellt krav.

I anledning av myndigheternas förslag om uppdrag till gymnasieutredningen att utreda frågan om studiegång som kan utgöra förberedelse för fortsatt konstnärlig utbildning vill jag erinra om att utredningen enligt vad jag har inhämtat prövar frågan om estetisk utbildning inom gymnasieskolan.

Kulturrådet och UHÄ har i förbigående berört bristen på utbildning för teater tekniker. Svensk teaterunion har i skrivelse till regeringen föreslagit utredning om sådan utbildning. Jag avser att återkomma till regeringen i denna fråga i annat sammanhang.

Som framgått i det föregående bör de förändringar som jag nu förordar genomföras stegvis och medel för första året beräknas enligt följande sammanställning.

Tidplan och kostnadsberäkning

År 1 (1980/81)

Praktik (studiebesök, miljöpraktik)	34 000 kr.
Lärrresurser för musikalisk instudering (SiS, UG)	115 000 "
Sekretariatsresurser	384 000 "
Kompletteringsutbildning (SiS 4 stud., MDS 2 stud., UL 2 stud., UG 2 stud.)	427 000 "
Kostnadsökning år 1:	960 000 kr.

År 2 (1981/82)

Kompletteringsutbildning (SiS + 2 stud., MDS + 1 stud., UL + 2 stud., UG + 1 stud.)
Ökad teoriundervisning
Läraryt bildning inom ramen för resurser som står till UHÄ:s förfogande

År 3 (1982/83)

Praktik m. m.

År 4 (1983/84)

Kompletteringsutbildning (SiS + 2 stud., MDS + 1 stud., UL + 2 stud., UG + 1 stud.)

Förkortningar: SiS = scenskolan i Stockholm, MDS = musikdramatiska skolan i Stockholm, UL = universitetet i Lund, UG = universitetet i Göteborg.

Jag avser att återkomma till regeringen i anslagsfrågorna vid min anmälan av budgetproposition såvitt avser det första året. Medel för de följande åren får prövas i det årliga budgetarbetet.

3 Hemställan

Med hänvisning till vad jag har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att besluta att

1. de allmänna utbildningslinjerna, musikdramatiska linjen och skådespelarlinjen, skall omfatta 140 poäng,
2. kompletteringsutbildning och praktik skall anordnas vid de sceniska utbildningarna i enlighet med vad jag har förordat i det föregående.

4 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.

Kulturrådets samt universitets- och högskoleämbetets skrivelse angående utbildningen av skådespelare och musikdramatiska artister

1 Uppdraget och ärendets behandling

Statens kulturråd och UHÄ gavs 1976-02-26 genom beslut av regeringen i uppdrag att i samråd göra en översyn av utbildningen vid statens scenkolor. Statens kulturråd och dåvarande UKÄ tillsatte genom gemensamt beslut 1976-05-13 en arbetsgrupp för att fullgöra den anbefallda översynen. Enligt direktiven överlämnade kulturrådet och UHÄ i anslutning till kulturrådets anslagsframställning för 1977/78 en redovisning av scenskolornas organisation, undervisningsformer och kostnader för utbildningen (UHÄ-rapport 1976: 5). Arbetsgruppens slutrapport, Utbildningen vid statens scenkolor (UHÄ-rapport 1978: 1) har remissbehandlats genom UHÄ:s försorg. Slutrapporten har behandlats inom UHÄ:s planeringsberedning för kultur- och informationsyrken samt de humanistiska och teologiska fakulteterna, inom nämnden för teater, musik och dans, inom kulturrådet samt inom UHÄ:s och kulturrådets styrelser vid sammanträde 1978-09-13 resp. 1978-09-28. Statens kulturråd och UHÄ överlämnar med denna gemensamma skrivelse arbetsgruppens slutrapport, inkomna remissyttranden samt protokoll över skilda ställningstaganden i samband med beredningen av ärendet inom statens kulturråd och UHÄ. Uppdraget är därmed fullgjort.

2 Remissopinionen

Ett stort antal myndigheter, fackliga organisationer och andra fackorgan inom teaterområdet har yttrat sig över arbetsgruppens förslag om en förändrad utbildning av skådespelare och musikdramatiska artister. En överväldigande majoritet av remissinstanserna ställer sig bakom utredningens huvudförslag att de sceniska utbildningarna förlängs till att omfatta fyra år samt att den förlängda studietiden skall ge utrymme för praktik, en förstärkning av vissa teoretiska moment samt projektstudier av betydelse för den framtida verksamheten som skådespelare.

Flertalet remissinstanser stöder även arbetsgruppens förslag att det årliga intaget av studerande i skådespelarutbildningen utökas. Arbetsgruppens övriga förslag har genomgående fått ett positivt bemötande av remissinstanserna. Enligt statens kulturråds och UHÄ:s uppfattning ger remissopinionen stöd för en reformering av de sceniska utbildningarna i huvudsak enligt de principer och förslag som presenterats av arbetsgruppen. I det följande redovisar statens kulturråd och UHÄ sina egna ställningstaganden och kommentarer till förslagen med beaktande av remissinstansernas synpunkter.

3 Ökade krav på de sceniska utbildningarna

Arbetsgruppens två rapporter om de sceniska utbildningarna ger en ingående belysning av organisatoriska, ekonomiska och pedagogiska problem. Framför allt finns nu ett underlag för att bedöma de krav som ställs på skådespelare och musikdramatiska artister mot bakgrund av bl. a. utvecklingen på teaterområdet. En bred remissopinion och även statens kulturråd och UHÄ kan helt instämma i arbetsgruppens syn på hur teaterutvecklingen påverkat och påverkar skådespelarens arbete och därmed kraven på skådespelaren. Utöver kunskaper och färdigheter för den traditionella skådespelarrollen måste utbildningen förbereda för en breddad yrkesroll. Här avses fortgående förändringar av såväl teaterns former, t. ex. barnteater och uppsökande teater, som en fortgående demokratisering av teaterns interna arbetsformer. Även en regionalisering av teatern i Sverige och utveckling av nya konstnärliga uttrycksmedel ställer ökade krav på skådespelaren. Sammantaget har kraven på teoretiska och praktiska färdigheter ökat. Sedan de sceniska utbildningarna under 1960-talet skildes från teatern har en helt ny utbildningssituation inträtt. Utbildningen har inte längre samma omedelbara anknytning till det praktiska teaterarbetet, varför den av många – inom och utanför scenutbildningen – upplevs som isolerad från teatern och arbetet inom denna. Isoleringen från det praktiska teaterarbetet ställer den färdigutbildade skådespelaren inför påtagliga omställningsproblem vid utträdet i arbetslivet och vid anpassningen till den professionella teaterns produktionsvillkor, som många gånger kan te sig helt annorlunda än de som gäller i arbetet med elevproduktionerna vid skolorna. Statens kulturråd och UHÄ kan, med stöd av remissopinionen, helt instämma i arbetsgruppens bedömning av den nuvarande situationen i denna del. Det är därför ytterst angeläget att man nu kommer till rätta med frågan om utbildningens anknytning till det praktiska teaterarbetet och skapar ett växelspel mellan denna och teatern genom införandet av praktik i olika former. En bättre anknytning mellan utbildning och teater skall ske med bibehållande av de pedagogiska fördelar som finns med från teatern fristående scenutbildningar. Teatern i dess egenskap av anställare, de blivande skådespelarna och den sceniska utbildningen som sådan har alla fördelar av en närmare kontakt mellan utbildning och yrkesliv. Arbetsgruppens analys visar att de försök som gjorts med praktik och olika former av samarbetsprojekt varit otillräckliga bl. a. på grund av bristande tid och andra resurser.

Teaterns utveckling och därmed ökade krav på skådespelarna samt behovet att bryta utbildningarnas relativa isolering från det praktiska teaterarbetet motiverar enligt statens kulturråd och UHÄ en reformering av de sceniska utbildningarna.

Enligt direktiven har statens kulturråd och UHÄ haft till uppgift att – efter en inledande analys av kostnader och undervisningsformer – överväga alternativa pedagogiska och studieorganisatoriska lösningar som är mindre kostnadskrävande än de nuvarande, men fortfarande förenliga med utbildningens mål och uppgifter. Huvudalternativet skulle hålla sig inom ramen för oförändrade totalkostnader för utbildningen.

Uppgiften enligt direktiven måste enligt statens kulturråds och UHÄ:s uppfattning konfronteras med den bild av ökade krav som ställs på skådespelarutbildningen. Det har också varit en uppgift enligt direktiven att bedöma hur utbildningen svarar mot utvecklingen på teaterområdet och att överväga olika former för de studerande att under utbildningen få vidgade

kontakter med och praktiska erfarenheter av yrkeslivet på teaterområdet. De ökade kraven på skådespelarutbildningen återspeglar i väsentliga avseenden en utveckling som varit följden av och som ligger i linje med de av statsmakterna år 1974 fastställda kulturpolitiska målen. De sceniska utbildningarna har jämte en utbildningspolitisk även en kulturpolitisk funktion, som måste tillmätas den allra största betydelsen. Liksom andra konstnärliga utbildningar är de sceniska utbildningarna viktiga instrument för att förverkliga de kulturpolitiska målen och verksamheter som har stöd i dessa. Statens kulturråd och UHÄ vill med dessa påpekanden slå fast att en reduktion av resurserna för de sceniska utbildningarna står i strid med kulturpolitiska krav och ambitioner som statsmakterna ställt sig bakom.

Arbetsgruppen har i slutrapporten framhållit att den enda åtgärd som utan mycket betydande kvalitetssänkning för utbildningarnas del skulle kraftigt minska kostnaderna för utbildningarna är nedläggning av en eller flera skolor och koncentration av utbildningen till en eller två platser i landet. Statens kulturråd och UHÄ delar arbetsgruppens uppfattning att en sådan åtgärd står i strid dels med det allmänt erkända värdet av en pluralistisk organisation, som ger utrymme för varierande utbildningsformer och skiftande konstnärliga profiler, dels med en allmän strävan till decentralisering av kulturlivet. Det framtida behovet av skådespelare visar att det inte finns några motiv för en reduktion av nuvarande utbildningskapacitet.

Bakom direktiven ligger uppenbarligen föreställningen dels att skådespelarutbildningen är oförsvarligt kostnadskrävande, dels att arbetsmarknadssituationen för skådespelare är särskilt ansträngd. Som arbetsgruppen redovisat är den jämförelsevis höga kostnaden per elev betingad av det ringa antalet elever vid varje enhet samt av utbildningens karaktär och uppläggning. För att utbilda skådespelare krävs en relativt hög undervisningstäthet och till inte ringa del en individuell undervisning i vissa ämnen. Kostnaderna per elev är dock inte högre än t. ex. under ämnesläro-utbildningens avslutande år eller i arkitektutbildningen. En relativt hög resursinsats per elev är nödvändig om utbildningens mål skall nås. I nuläget sker detta med stora svårigheter. I jämförelse med tidigare beräkningar har erfarenheterna visat att det centrala ämnet scenframställning kräver ett ekonomiskt och tidsmässigt utrymme inom utbildningen, som inte svarar mot anvisade resurser. Följden har blivit att andra ämnen blivit eftersatta inom ramen för en treårig utbildning. Även bortsett från de ökade krav som nu och i framtiden kommer att ställas på skådespelaren är det enligt statens kulturråds och UHÄ:s uppfattning ogörligt att reducera nuvarande kostnadsnivå. En sådan åtgärd skulle medföra en kvalitetssänkning, som ytterst skulle drabba teatern och svenskt kulturliv.

Med utgångspunkt i arbetsgruppens behövberäkningar kan statens kulturråd och UHÄ slå fast att det inte finns motiv för att reducera utbildningarnas nuvarande intagningskapacitet och därmed reducera kostnaderna. Tvärtom visar undersökningarna att det finns klara och entydiga skäl att öka grundutbildningens kapacitet till den nivå som gällde 1971/72. Bristen på överensstämmelse mellan antalet utbildade skådespelare och den årliga tillströmningen till yrket är för stor, vilket även motiverar en ökad satsning på kompletterings- och fortbildning under kommande år. De sceniska utbildningarna har under en följd av år fått vidkännas en ogynnsam anslagsutveckling. Vissa år har anslagen minskats samtidigt som man endast delvis fått kompensation för ökade personal- och lokalkostnader. Även med denna utgångspunkt finner statens kulturråd och UHÄ en sänkning av nuvarande kostnadsnivå omöjlig att genomföra.

Utvecklingen på teaterområdet kräver förbättringar av utbildningen. En sammanvägning av ökade krav på skådespelarutbildningen, såväl kvantitativt som kvalitativt, och behovet att bryta utbildningarnas isolering och öka kontakterna med yrkeslivet på teaterområdet är bärande motiv för en reformering av de sceniska utbildningarna. För att genomföra denna i stora delar kulturpolitiskt motiverade förnyelse av utbildningarna krävs enligt statens kulturråds och UHÅ:s bedömning ytterligare resurser.

I det följande redovisar statens kulturråd och UHÅ sina ställningstaganden till huvudförslagen i en reform av de sceniska utbildningarna och följer därvid i stort arbetsgruppens disposition i slutrapporten.

4 Framtida "teaterhögskolor"

I den teaterpolitiska diskussionen under senare år har tanken på en mer samordnad utbildning för olika yrkesgrupper med inriktning på teaterområdet ofta återkommit. Olika yrkesgrupper, som nu utbildas separat och i skilda utbildningar, skall i stället ges samordnad utbildning inom ramen för "teaterhögskolor". Det bakomliggande motivet är att det kollektiva arbetssättet och samverkan mellan olika yrkeskategorier blir allt nödvändigare och vanligare. En sådan samordnad utbildning skall bidra till att övervinna samordningssvårigheter, bristen på gemensamt språk och utbildningsbarriärer mellan olika personalgrupper inom teatern som i det praktiska arbetet skall fungera tillsammans. Arbetsgruppens förslag om ett fortsatt utredningsarbete kring möjligheterna att inrätta "teaterhögskolor" har vunnit ett starkt stöd i remissopinionen.

Statens kulturråd och UHÅ ställer sig bakom motiven för förslaget om inrättandet av "teaterhögskolor", innebärande en mer samordnad utbildning av olika yrkesgrupper verksamma inom teaterområdet. Frågan om inrättandet av "teaterhögskolor" är emellertid ett problemkomplex som för sin lösning kräver ett långsiktigt perspektiv och under alla omständigheter skall ses skild från förslagen om en reformering nu av de sceniska utbildningarna. Det är i nuläget – från flera utgångspunkter – oklart vilka förutsättningar som finns att i Sverige inrätta "teaterhögskolor". Till oklarheterna hör frågan vilka utbildningsgrupper som kan komma att beröras och i vilken omfattning. Behovet av utbildade med olika funktioner inom teatern är starkt skiftande, likaså vägarna att nå kompetens för yrkesverksamhet inom teaterns skilda funktioner. För vissa yrkeskategorier inom teatern, t. ex. teater tekniker, saknas i nuläget helt i utbildningen, vilket i sig är en besvärande brist. Det är även oklart på vilka nivåer inom utbildningsorganisationen skilda utbildningar hör hemma. Högskolereformen har medfört att de sceniska utbildningarna och andra tänkbara utbildningar inom en "teaterhögskola" har skilda organisatoriska förutsättningar på olika orter i landet. Vilka konsekvenser detta har för förverkligande av en mer samordnad utbildning inom teaterområdet är idag svårt att bedöma. Statens kulturråd och UHÅ avser att ytterligare behandla frågan och återkomma med förslag om en särskild utredning.

5 Utbildningens omfattning och innehåll

Fyraårig skådespelarutbildning/musikdramatisk utbildning

Motiven för en förlängd scenisk utbildning har redovisats i avsnitt 3. En bred remissopinion stöder arbetsgruppens förslag i denna del. Statens kul-

turråd och UHÄ föreslår att regeringen förelägger riksdagen förslag om att skådespelarlinjen och den musikdramatiska linjen förlängs från 120 till 160 poäng.

En förlängning av även den musikdramatiska linjen rymmer speciella problem. Delade meningar har också kommit till uttryck i remissopinionen när det gäller motiven att förlänga musikdramatiska linjen. Man har hänvisat till det omfattande kravet på röstlig förutbildning och menat att en fyraårig utbildning efter en lång förberedande sångutbildning kan te sig avskräckande. Konsekvensen kan bli att sångbegåvade elever med dramatiskt intresse avstår från utbildningen. Som flera remissinstanser framhållit, bl. a. berörda skolor, bör det vara möjligt att avsluta utbildningen efter tre år för elev som uppnått tillräcklig röstlig och scenisk mognad. Det förekommer redan nu att elever avslutar utbildningen tidigare än beräknat, i stor utsträckning beroende på möjligheterna till engagemang. Enligt statens kulturråds och UHÄ:s uppfattning bör en fyraårig utbildning vara en normalväg genom utbildningen, en riktpunkt för planeringen av undervisningen och en grund för resursberäkningen. Inom det musikdramatiska verksamhetsområdet har arbetsgruppen pekat på utvecklingstendenser som innebär en breddning av de musikdramatiska artisternas möjliga arbetsuppgifter. Statens kulturråd och UHÄ delar arbetsgruppens bedömning att en linjeuppdelning mot vissa yrkesroller bör undvikas och att en bred utbildning utan specialisering är att föredra. Från skolornas sida har man framhållit att en breddning inte får ske på bekostnad av den s. k. klassiska sångkonsten, som även i fortsättningen måste stå i centrum för den röstliga skolningen. Denna uppfattning står inte i strid med arbetsgruppens förslag, där det uttryckligen betonas att utbildningen bör breddas med bibehållande av de musikaliska och sångliga krav man hittills haft. Breddningen avser i första hand en ökad kontakt med olika former av musikteater, nya teaterformer och publikgrupper etc. En viktig aspekt när det gäller breddningen av utbildningen är att man skapar ett större utrymme för den dramatiskt-sceniska delen av utbildningen, inte minst för att de musikdramatiska artisterna skall kunna svara mot tendensen till ett ökat lyriskt inslag i talteatern. En väg att nå detta är – förutom en förlängning av utbildningen – att i enlighet med skolornas önskemål skärpa kravet på röstlig förutbildning, vilket kan minska fixeringen vid den röstliga skolningen under utbildningen. Kravet på röstlig förutbildning avser UHÄ utforma i samråd med de utbildningsansvariga och konkretisera i den utbildningsplan för musikdramatiska linjen som senare fastställs.

En förlängd skådespelar- och musikdramatisk utbildning motiveras i första hand av behovet att bryta isolering och införa praktik i utbildningarna. Andra viktiga motiv är att kunna sprida ut undervisningen under fyra år i stället för tre i syfte att minska en nu alltför hög undervisningstäthet samt att ge ökat utrymme för vissa undervisningsmoment som nu är eftertagna men som är nödvändiga med hänsyn till teaterutvecklingens krav.

Praktikfrågor

I enlighet med arbetsgruppens förslag föreslår statens kulturråd och UHÄ att praktik i form av studiebesök, miljöpraktik och en längre sammanhållen handledd praktik vid institutionsteatrar och/eller fria grupper, alternativt samproduktion mellan scenskola och teater, införs i de sceniska utbildningarna. Då möjligheterna att realisera en anknytning av utbildningen till det praktiska teaterarbetet skiftar mellan olika regioner i landet bör de utbildningsansvariga ha stor frihet vid uppläggningsplaneringen av praktiken.

Samproduktioner mellan scenskola och teater, där arbetet knyts till skolornas övningsscener, är ett alternativ som bör prövas under kommande år.

Huvudansvaret för planeringen av praktiken bör såsom arbetsgruppen föreslagit åvila scenutbildningarna i intim kontakt med teatrar och fria grupper. Det är väsentligt att scenutbildningarna tillförs administrativa resurser för arbetet med praktikfrågorna, vilka kan väntas bli tidskrävande och starkt öka skolornas externa kontakter.

En förutsättning för att kunna förverkliga en praktik enligt arbetsgruppens intentioner är enligt statens kulturråds och UHÄ:s uppfattning att kostnaderna för praktiken täcks genom anslag till scenutbildningarna. Teatrarna kan inte i någon större utsträckning – utan att inkräkta på antalet uppsättningar eller anställa färre färdigutbildade skådespelare – bidra ekonomiskt till ett förverkligande av praktiken. De resurser som anvisas scenutbildningarna skall således täcka teatrarnas merkostnader i samband med praktiken, varmed avses såväl kostnader kring uppsättningen av nya pjäser alternativt en utvidgning av redan planerade som föreställningssättning till eleverna. Det är emellertid ogörligt att exakt beräkna kostnaderna för olika typer av praktik som kan utvecklas. Statens kulturråd och UHÄ förutsätter att en utbildningspraktik på teaterområdet regleras genom avtal mellan scenskolorna och berörda teatrar i varje enskilt fall. Enligt vad statens kulturråd och UHÄ inhämtat är arbetsgivar- och arbetstagarparten på teaterområdet intresserade av att träffa ett ramavtal som reglerar de allmänna förutsättningarna för en utbildningspraktik på teaterområdet.

Förslaget om praktik i form av handledd praktik – enligt förslaget omfattande en termin och inplacerad under fjärde årets första termin – har av remissinstanserna blivit föremål för olika bedömningar. Man har ansett att praktiken med lika stor fördel kan placeras under tredje studieåret bl. a. i syfte att få större möjligheter att återföra erfarenheter till utbildningen. Statens kulturråd och UHÄ delar denna bedömning och föreslår att praktiken inplaceras antingen under tredje eller fjärde året. Vidare bör praktikens omfattning – en termin – vara en riktpunkt för planeringen. Utrymme bör ges för en anpassning mellan scenskolornas undervisning och teatrarnas repertoarplanering, repetitions- och spelperioder i varje enskilt fall.

Statens kulturråd och UHÄ avser att ingående följa praktikverksamheten inom de sceniska utbildningarna och utvärdera denna med hänsyn till måluppfyllelse, planering, kostnader och pedagogiska konsekvenser.

Teoretisk undervisning och projektarbeten

Teaterns alltmer varierande uttrycksformer har som arbetsgruppen redovisat bl. a. ökat kravet på skådespelarens sångförmåga och musikkunskaper. Inom ramen för en fyraårig utbildning är det angeläget att undervisningen i sång och musik utökas, i första hand vid de sceniska utbildningarna i Stockholm och Göteborg. Resurser för tjänster i musikinstudering bör tillföras de sceniska utbildningarna på dessa orter.

En treårig utbildning har – samtidigt som kraven på den sceniska grundträningen ökat – inte kunnat ge eleverna en tillräcklig teoretisk referensram avpassad för deras kommande verksamhet som skådespelare. Här avses t. ex. kunskaper om kulturpolitik, det svenska samhället, teaterhistoria, svensk och utländsk dramatik samt historia, nödvändiga för såväl arbetet med enskilda pjäser, uppsökande teater och nya publikgrupper som för skådespelarens möjligheter att påverka sina egna arbetsvillkor

inom teatern. Statens kulturråd och UHÄ delar arbetsgruppens bedömning att en fyraårig utbildning ger bättre förutsättningar att förstärka de teoretiska momenten, vilket kan ske dels genom lärarinitierade självstudier dels genom en till olika projekt anpassad teoretisk undervisning.

Teaterns utveckling och kraven på skådespelarna utgör motiv för att inom skådespelarutbildningen ge speciell uppmärksamhet åt projektarbeten med inriktning på barn- och ungdomsteatern samt den uppsökande teatern. Som arbetsgruppen föreslagit bör varje årskull elever arbeta med minst ett barnteaterprojekt, helst flera, så att även ungdomsteaterns problem uppmärksammas. Miljöpraktiken bör utnyttjas för orientering om barnteaterns problem och förutsättningar. Det är angeläget att de sceniska utbildningarna ger sitt bidrag till en utveckling och förnyelse av barn- och ungdomsteatern. Den uppsökande teaterns problem kan uppmärksammas i anslutning till elevproduktionerna men även i form av fristående projekt. I detta sammanhang bör man pröva möjligheterna att knyta projektarbeten eller elevproduktioner till den folkrörelseanknutna teatern. Projekt i samarbete mellan dramatiker och skådespelare i grundutbildningen bör påbörjas och med fördel ha den uppsökande teaterns problem som utgångspunkt. Inom en fyraårig grundutbildning bör det även vara möjligt att ge något större utrymme och uppmärksamhet åt projektarbeten med inriktning på radio och film/TV. I sådana projektarbeten är dramatiska institutet en naturlig samarbetspartner. Statens kulturråd och UHÄ delar de synpunkter som i detta sammanhang förts fram av SR/TV och dramatiska institutet.

Samarbetsprojekt med andra utbildningar inom det sceniska området, bl. a. dramatiska institutet, bör vara naturliga i utbildningen som en förberedelse för det kollektiva arbete, som i allt högre grad kännetecknar teaterarbetet. Flera remissinstanser har framhållit nödvändigheten av ett utvidgat samarbete mellan de sceniska utbildningarna och olika universitetsämnen. Enligt vad statens kulturråd och UHÄ erfarit har redan ett samarbete inletts och flera projekt påbörjats. En naturlig grund för ett ökat samarbete finns vid uppläggnings- och utvärderingen av konstnärligt utvecklingsarbete, en verksamhet som statens kulturråd och UHÄ förutsätter kommer att växa inom ramen för de resurser för forskningsanknytning som disponeras av regionstyrelserna.

UHÄ avser fastställa utbildningsplaner efter samråd bl. a. med statens kulturråd och berörda utbildningsansvariga som ger högskolestyrelser och linjenämnder stor frihet vid uppläggnings- och utvärderingen av utbildningen. Vidare bör utbildningsplanerna på lämpligt sätt ge uttryck för att utbildningen skall främja de kulturpolitiska målen.

Ökad teoretisk undervisning i anslutning till olika undervisningsblock, framför allt i scenframställning och projektarbete med inriktning på centrala problemområden, kräver ökade resurser.

6 Kompletteringsutbildning och fortbildning

Fortbildning av skådespelare och musikdramatiska artister utan grundutbildning eller med ofullständig sådan har bedrivits vid samtliga scenskolor sedan 1972/73, då antalet förstaårselever i den treåriga grundutbildningen minskade från femton till tolv. Verksamheten som hittills benämnts fortbildning bör enligt arbetsgruppens förslag i fortsättningen benämnas kompletteringsutbildning.

Arbetsgruppens utvärdering av försöksverksamheten med fortbildning av skådespelare visar att den har fyllt och kommer att fylla ett stort behov. Det finns ett växande intresse för kompletteringsutbildning och fortbildning bland verksamma teaterarbetare. Den hittillsvarande verksamheten har i hög grad hämmats av resursbrist, vilket medfört betydande svårigheter att individualisera undervisningen med utgångspunkt i skiftande erfarenhetsbakgrund och kunskaper hos de studerande. Då endast drygt en tredjedel av verksamma skådespelare har genomgått grundutbildning och då risken för arbetslöshet och undersysselsättning är betydligt större för gruppen skådespelare utan grundutbildning kommer kompletteringsutbildningen att ha stor betydelse under lång tid framöver. Denna uppfattning stöds av en enig remissopinion, som i vissa fall önskat prioritera kompletteringsutbildningen ytterligare.

Statens kulturråd och UHÄ anser, vilket också arbetsgruppen föreslagit, att en betydligt större andel av skådespelarkåren än vad som nu är fallet bör ha möjlighet att få en god, grundläggande yrkesutbildning. Efter som det rör sig om personer som redan har etablerat sig som skådespelare och är verksamma teaterarbetare bör utbildningen erbjudas i kompletteringsutbildningens form. Behovsundersökningarna visar att en sådan utbildning svarar mot ett stigande behov bland verksamma skådespelare. Kompletteringsutbildningen, vilken kan ses som en förminskad grundutbildning, får dock inte bli en genväg till skådespelaryrket eller en ersättning för grundutbildningen. Kravet för tillträde till utbildningen bör därför vara ett antal år som yrkesverksam skådespelare. Vid sidan av kompletteringsutbildningen, som betingas av skådespelarkårens utbildningsmässiga sammansättning och tillströmningen till yrket, måste grundutbildningens kapacitet vara hög och utökas.

En riktpunkt för kompletteringsutbildningens omfattning bör vara två terminer. Den bör rikta sig till såväl enskilda elever som grupper med bristande grundutbildning, planeras med hänsyn till elevernas skiftande erfarenheter och behov och ges resurser för en individualiserad undervisning i större utsträckning än vad som hittills varit fallet. Kompletteringsutbildningen bör anordnas som en individuell utbildningslinje eller sådan kurs som anordnas med medel ur sektorsanslaget.

En förbättrad och utökad kompletteringsutbildning kräver ytterligare resurser. Statens kulturråd och UHÄ föreslår att kompletteringsutbildningen tillförs resurser och får expandera enligt arbetsgruppens förslag. De medel för fortbildning, som nu disponeras av regionstyrelserna under anslaget lokala linjer och enstaka kurser, bör föras över till sektorsanslaget och föras samman med de resurser för kompletteringsutbildningen som föreslås enligt utbyggnadsplanen 1979/80–1983/84.

Fortbildning i gängse mening har hittills inte anordnats för verksamma skådespelare och musikdramatiska artister. Huvudsyftet med en fortbildning på teaterområdet är att skådespelare och musikdramatiska artister skall kunna dels vidmakthålla de kunskaper grundutbildningen givit, dels hålla kunskaper och färdigheter a jour med de krav teatern fortlöpande ställer.

Behovet av fortbildning har bekräftats av arbetsgruppens undersökningar. Exempel på angelägna fortbildningsområden ges i arbetsgruppens rapport.

Remissopinionen har givit uttryck för skilda uppfattningar när det gäller frågan om vilken instans som skall ha ansvaret för fortbildningsverksamheten. Med utgångspunkt i de behov som finns anser statens kulturråd och

UHÄ att ansvaret för fortbildning med utgångspunkt i grundutbildningens ämnen och/eller fördjupningskurser i dessa bör åvila scenskolorna med utnyttjande av anslaget för enstaka kurser, medan statens kulturråd bör ha ansvaret för fortbildning som med fördel kan äga rum vid t. ex. teatrar, Teatercentrum och inom olika organisationer på teaterområdet. Då högskolans resurser för enstaka kurser inte kan utnyttjas för t. ex. stöd till seminarieverksamhet inom organ utanför högskoleområdet är ett delat ansvar för fortbildningen nödvändigt och naturligt. Särskilda resurser för fortbildning bör anvisas statens kulturråd fr. o. m. 1980/81.

7 Dimensionering och lokalisering

Flertalet remissinstanser stöder arbetsgruppens förslag att antalet förstaårselever i grundutbildningen av skådespelare utökas från nuvarande totalt 32 elever till 41. Det betyder att man återgår till den intagning om 15 elever som tidigare gällde vid respektive scenutbildning. En tills vidare oförändrad årlig intagning om totalt 12 elever till den grundläggande musikdramatiska utbildningen har inte mött några invändningar i remissopinionen. Statens kulturråd och UHÄ anser att arbetsgruppen övertygande visat att det finns goda skäl att återgå till den tidigare intagningen.

Några remissinstanser har med stöd av arbetsgruppens egna beräkningar av det årliga tillskottet av skådespelare ställt frågan om det inte finns skäl att ytterligare öka intagningen till grundutbildningen. Även med den föreslagna ökningen är det mindre än hälften av det årliga tillskottet av skådespelare som kan erbjudas en god yrkesutbildning. I några fall har önskemål om en ytterligare expansion av grundutbildningen förenats med krav på att en ny scenutbildning etableras i Norrland. Enligt statens kulturråds och UHÄ:s uppfattning skall den måttliga ökningen av antalet studerande i grundutbildningen ses i sammanhang med förslaget om en relativt kraftig kapacitetsökning av kompletteringsutbildningen. Genom att särskilda resurser föreslås bli anvisade för kompletteringsutbildningen frigörs resurser för en måttlig ökning av antalet elever i grundutbildningen och en återgång till det antal elever i grundutbildningen som gällde 1972/73. Förhoppningsvis innebär denna ökning att antalet skådespelare utan grundutbildning som årligen strömmar till yrket, reduceras. En ytterligare ökning kan och bör inte nu komma till stånd. Osäkerheten om den framtida arbetsmarknaden för skådespelare är relativt stor. Till detta kommer lokalmässiga och pedagogiska aspekter som lägger hinder i vägen för en ytterligare expansion inom befintliga enheter.

Flera remissinstanser har starkt betonat behovet av en prioritering av kompletteringsutbildningen. Man har bl. a. hänvisat till arbetslösheten bland skådespelare och den stora andelen skådespelare utan grundutbildning. I stort sett tillgodoser arbetsgruppens förslag detta önskemål. Enligt statens kulturråds och UHÄ:s uppfattning får dock inte arbetslösheten eller undersysselsättningen bland verksamma skådespelare tas till intäkt för att antalet elever i grundutbildningen hålls tillbaka, speciellt i en situation då scenskoleutbildade skådespelare har en betydligt bättre arbetsmarknadssituation än utbildade eller de med kortare grundutbildning. Ett oförändrat eller minskat intag till grundutbildningen påverkar inte det årliga nytillskottet av skådespelare. Risken är snarare att nytillskottet är detsamma, men att de som ägnar sig åt yrket som skådespelare är sämre utrustade. Det är inte försvarligt att två tredjedelar av de skådespelare, som

ärligen börjar i yrket, inte kan ges en god yrkesutbildning. De måste nöja sig med andra kortare utbildningar, vilka i många fall är av tvivelaktigt värde. Enligt statens kulturråds och UHÄ:s uppfattning måste såväl grundutbildningen som kompletteringsutbildningen expandera för att andelen skådespelare med god yrkesutbildning skall ökas.

Statens kulturråd och UHÄ avser att i samråd överväga frågor rörande en ytterligare utökning av antalet platser i grundutbildningen och formerna för en ytterligare expansion. Därvid skall bl. a. prövas behovet av och förutsättningarna för en förläggning av grundutbildning, kompletteringsutbildning och fortbildning av skådespelare till Norrland. Ett sådant lokaliseringsalternativ för en ny scenisk utbildning bör ses som en del av en samlad ekonomisk, social och kulturell bedömning.

8 Pedagogutbildning och vissa lärarfrågor

Rekryteringen av lärare till de sceniska utbildningarna och bristen på utbildning av lärare vid scenskolorna har länge varit uppmärksammade problem. Många olika förslag till utbildning av lärare och andra yrkeskategorier inom teatern har förts fram sedan mitten av 1960-talet, men någon systematisk utbildning av lärare vid scenskolorna har inte kommit till stånd. I nuläget står begränsade och helt otillräckliga resurser till scenutbildningarnas förfogande för viss personalutbildning. Under begränsad tid, högst en termin, har några få intresserade teaterarbetare kunnat följa mer erfarna lärare i scenframställning och på detta sätt förbereda sig för en eventuell framtida verksamhet som lärare.

Försök med en mer systematisk och något mer omfattande utbildning av lärare i scenframställning vid scenskolan i Stockholm har visat att intresset är stort bland aktiva teaterarbetare. Det visar också behovet av att lärare i scenframställning ges en mer enhetlig, metodisk grund att stå på i sitt arbete som lärare i scenframställning. En framtida lärarutbildning inom teaterområdet behöver vända sig till samtliga lärarkategorier inom de sceniska utbildningarna. Sannolikt kommer dock behovet av utbildning av lärare i scenframställning att vara störst.

Utbildningsbehovet för blivande lärare vid de sceniska utbildningarna avser till innehållet såväl allmänna pedagogiska kunskaper som en introduktion till den speciella metodik som används vid resp. utbildning. Det är, som skolorna framhållit i sina remissyttranden, viktigt att utbildningen av lärare tar sikte på att skapa en bas för större ämnesintegration och undervisning i lärarlag, vilket är naturligt med hänsyn till den projektinriktning studierna har vid de sceniska utbildningarna. En viktig förutsättning för att på sikt kunna rekrytera lärare till scenutbildningarna är att ett växelspel mellan yrkesverksamhet och undervisning kommer till stånd med bibehållande av trygga anställningsförhållanden vid teatern. Som skolorna framhållit är det vidare viktigt att lärarnas tjänstgöringsförhållanden ändras på så sätt att de möjliggör en undervisning i lärarlag. Då dessa frågor behandlas av lärartjänstutredningen har statens kulturråd och UHÄ inte anledning att närmare gå in på dem i detta sammanhang.

Arbetsgruppens förslag till lärarutbildning är att betrakta som ett provisorium, ägnat att lösa en akut brist på kort sikt. Det har bemötts positivt av remissinstanserna och statens kulturråd och UHÄ föreslår att medel anvisas UHÄ för genomförandet av den föreslagna utbildningen, som kan utgöra en grund för bedömningen av hur en framtida lärarutbildning skall utformas.

9 Samlokalisering av scenskolorna i Stockholm

Arbetsgruppen har haft att pröva frågan i vilken utsträckning en samlokalisering av de båda scenskolorna i Stockholm kan leda till gemensamt utnyttjande av olika undervisningsresurser. Statens kulturråd och UHÄ delar arbetsgruppens uppfattning att det av pedagogiska skäl är motiverat med en ökad samordning mellan de sceniska utbildningarna i Stockholm. För detta talar erfarenheterna från Göteborg, där de båda scenutbildningslinjerna delvis har integrerats, samt utvecklingen mot ett större samarbete mellan olika personalgrupper inom teatern. Vissa integrationsvinster kan troligen också göras genom gemensamt utnyttjande av vissa personella resurser. De lokalmässiga förutsättningarna för en samlokalisering i f. d. Katarina realskolas lokaler prövas med utgångspunkt från förslag av byggnadsstyrelsen som för närvarande remissbehandlas av berörda skolor och LUP-kommittén för Stockholm, som har programansvaret. LUP-nämnden och UHÄ medverkar genom att utarbeta underlag för programbeskrivning i kontakt med berörda skolor. Enligt statens kulturråds och UHÄ:s uppfattning bör riktningen för det fortsatta planeringsarbetet vara att musikdramatiska skolan inryms i Katarina realskolas lokaler under förutsättning att skolans krav om egen scen samt övriga undervisningslokaler kan tillgodoses. I samband med den planerade utbyggnaden prövas även möjligheterna att inrymma andra utbildningar inom teaterområdet.

10 Vissa övriga frågor

Enligt direktiven har statens kulturråd och UHÄ haft att pröva scenskolornas möjligheter att medverka i nya slag av artistutbildningar, t. ex. utbildning av varietéartister. Statens kulturråd och UHÄ vill i detta sammanhang hänvisa till arbetsgruppens analys av begreppet varietéartist och instämmer i slutsatsen att scenskolorna inte har möjlighet att erbjuda varietéartister en lämplig utbildning. Ett eventuellt fortsatt utredningsarbete kring utbildningen av cirkus- och varietéartister bör för Sveriges del prövas i anslutning till kulturrådets studie av cirkuskonstens villkor i vårt land. Det är dock lämpligare att frågan om en framtida utbildning av cirkus- och varietéartister behandlas inom Nordiska rådet, där förslag om samnordiska insatser för cirkuskonsten väckts motionsvägen. I likhet med arbetsgruppen och berörda remissinstanser som yttrat sig anser statens kulturråd och UHÄ att tidpunkten för förslag om en särskild kompletterande utbildning för dansare inte är lämplig.

Svensk teaterunion/svenska ITI-rådet har i juni 1978 hos utbildningsministern hemställt att frågan om utbildning av teatertekniker blir föremål för särskild utredning. Några remissinstanser har i sina yttranden framhållit betydelsen av en teaterteknikerutbildning. Statens kulturråd och UHÄ kan instämma i uppfattningen att det är en stor brist att teaterteknikerutbildning inte finns i Sverige.

Några remissinstanser har berört frågor rörande förutbildning och behörighetskrav för tillträde till de sceniska utbildningarna. Man har hävdatt att, ifråga om behörighetskraven, de sceniska utbildningarna inte bör skilja sig från övriga högskoleutbildningar. UHÄ finner inte några skäl att nu frångå sin tidigare uppfattning att genomgången gymnasial utbildning inte bör vara ett krav för tillträde till de sceniska utbildningarna. På sikt är UHÄ berett att ånyo pröva behörighetsfrågan och då i samband med att en lämp-

ligt utformad förutbildning på gymnasial nivå kommer till stånd. UHÄ vill i detta sammanhang ge sitt stöd åt arbetsgruppens uppfattning att ett utredningsarbete påbörjas med syfte att pröva möjligheterna att i gymnasieskolan införa en estetiskt inriktad studiegång, som kan utgöra en allmän förberedelse för fortsatt konstnärlig utbildning bl. a. inom teater- och medieområdet. Uppgiften bör lämpligen anförtros gymnasieutredningen.

11 Kostnader och prioriteringar

En reformering av de sceniska utbildningarna enligt riktlinjer presenterade under punkterna 1–10 medför en kostnadsökning på totalt 2543 tkr. vid fullt genomförd reform jämfört med nuläget. Statens kulturråd och UHÄ föreslår ett successivt genomförande av reformen under åren 1979/80–1982/83 med årliga resurstillskott enligt bifogade kostnadsöversikt. Det successiva genomförandet av reformen utgår från att principbeslut om förlängning av utbildningen fattas under våren 1979. Reformen genomförs i följande steg.

År 1 (1979/80) antas elever till en fyraårig utbildning. Miljöpraktik införs i utbildningen. Sång- och musikundervisningen förstärks. Antalet utbildningsplatser i årskurs 1 återgår till 15 per skola. Tjänster som scenskolesekreterare inrättas. Kompletteringsutbildningen, som hittills bekostats med sänkt antal elever i grundutbildningen, kräver tillskott för att nuvarande omfattning skall kunna bibehållas.

År 2 (1980/81) ökas resurserna för kompletteringsutbildningen för att kapaciteten skall kunna utökas. Utbildningens innehåll förnyas och utvidgas genom att resurser för ökad teoriundervisning, projektstudier och olika samarbetsprojekt tillkommer. Utbildningen av lärare vid scenskolorna inleds och en fortbildning på teaterområdet påbörjas.

År 3 tillförs scenutbildningarna resurser för att praktik vid institutions-teatrarna/fria grupper alternativt samproduktion skall kunna genomföras.

År 4 har scenutbildningarna elever i fyra årskurser. Kompletteringsutbildningen byggs ut till sin fulla omfattning.

Hemställan

Mot bakgrund av det ovan anförda och med hänvisning till arbetsgruppens rapport hemställer statens kulturråd och UHÄ

att regeringen förelägger riksdagen förslag om en reformering av de sceniska utbildningarna

att skådespelarlinjen och den musikdramatiska linjen förlängs till att omfatta 160 poäng

att en förlängd utbildning utnyttjas för införande av praktik, ökad teoriundervisning samt projektarbeten med inriktning på centrala problemområden

att antalet elever i skådespelarutbildningen utökas samt att kompletteringsutbildningen byggs ut till att omfatta ett större antal elever

att fortbildning erbjuds verksamma teaterarbetare genom kuser och seminarier vid scenskolor, teatrar, Teatercentrum m. fl.

att utbildning av lärare vid de sceniska utbildningarna påbörjas och resurser för ändamålet anvisas UHÄ

att förslaget om en framtida teaterhögskola blir föremål för en särskild utredning, där också frågan om en utbildning för teatertekniker tas upp, liksom möjligheterna att åstadkomma en utbildning för cirkus- och varietéartister

att de sceniska utbildningarna anvisas resurser för administration, grundutbildning och praktik enligt bifogad kostnadsöversikt och utbyggnadsplan.

Sammanfattning av betänkandet om utbildningen vid statens scenskolor (UHÄ-rapport 1978: 1)

Uppdraget till universitets- och högskoleämbetet och statens kulturråd att göra en översyn av utbildningen vid statens scenskolor innefattar dels en pedagogisk och studieorganisatorisk del, dels en kostnadsmässig.

Mot bakgrund av en samlad bedömning av hur verksamhetsområdet för de utbildade har utvecklats och hur utbildningen anpassats till denna utveckling skall behovet av förändringar i utbildningen övervägas. Vissa mer specificerade uppdrag ges bl. a. skall den försöksverksamhet med fortbildning som scenskolorna bedrivit sammanfattas och utvärderas och möjligheterna att erbjuda utbildning inom dess ram även för andra grupper av artister, än de som verksamheten hittills vänt sig till, belysas. Direktiven framhåller även att olika former för de studerande att under utbildningen få kontakter med och praktiska erfarenheter av yrkeslivet inom teaterområdet skall övervägas. Arbetsmarknadssituationen, dimensioneringen av utbildningen samt vissa lokalfrågor ingår också i uppdraget.

Till den kostnadsmässiga delen av uppdraget hör att inledningsvis analysera nuvarande kostnader för utbildningen samt att söka finna alternativa pedagogiska och studieorganisatoriska lösningar som är mindre kostnadskrävande än de nuvarande men fortfarande förenliga med utbildningens mål och uppgifter.

I arbetsgruppens första delrapport: Utbildningen vid statens scenskolor (UKÄ-rapport 1976: 5) redovisades scenskolornas organisation, undervisning och kostnader. Av särskilt intresse torde kostnadsredovisningen vara. Den visar att undervisningskostnaden per elev och år i skådespelarutbildning är ca 30 000 kr., ett belopp som överträffas av flera andra utbildningar som inte tillnärmelsevis har scenskoleutbildningens höga undervisningstäthet. Kostnadsnivån för skådespelarutbildningen är resultatet av en rad övergripande bedömningar av anslagsgivande myndigheter, kulturrådet och skolans ledning. Ur kulturpolitisk synpunkt har värdet av en mångsidig och decentraliserad utbildning vid flera tillfällen betonats. De arbetsmarknadsmässiga bedömningarna har lett till en sänkning av antalet elever vid skolorna, vilket ökat kostnaden per utbildningsplats. Ur pedagogisk synpunkt har det vidare varit nödvändigt med en relativt hög lärartäthet och individuell undervisning i vissa ämnen för att utbildningens mål skall kunna uppfyllas. Av kostnadsredovisningen framgår vidare att anslagsökningarna till scenskolorna under de senaste sex åren inte täckt kostnadsökningarna.

De slutsatser arbetsgruppen drog av de undersökningar som relateras i delrapporten var att den enda åtgärd som utan mycket betydande kvalitetssänkningar för utbildningens del skulle minska utgifterna kraftigt är nedläggning av en eller flera skolor och koncentration av utbildningen till en eller två platser. Mot bakgrund av de kulturpolitiska bedömningar av fördelen med en till flera skolor decentraliserad utbildning som vid ett flertal tillfällen betonats av riksdag och regering sade arbetsgruppen sig inte beredd att – utan att särskilda nya direktiv därom gavs - undersöka kostnadskonsekvensen av att lägga ned någon scenskola.

Skådespelarutbildningens situation

Teaterområdet har under de senaste åren genomgått en rad förändringar som vidgat kraven på dagens artist jämfört med de krav den traditionella skådespelarrollen ställer.

Det kollektiva arbetssätt som initierades av de fria grupperna bedrivs nu även inom andra mindre ensembler och inom vissa grupper på de stora teatrarna. Arbetssättet innebär ökade krav på deltagande i hela arbetsprocessen, inte bara i arbetet på sin roll. Arbetsformen förutsätter förmåga till samarbete med andra grupper inom teatern liksom betydligt ökade kunskaper om en teaterproduktions olika delområden.

Den uppsökande teatern, barn- och ungdomsteatern, föreningsteatern, där kontaktarbetet med publiken både före och efter själva föreställningen är en viktig del av arbetet, ställer också nya krav på skådespelaren. Kring teaterföreställningen bedrivs ofta ett pedagogiskt arbete, som förutsätter insikter av olika slag. För att nå ut till olika publikgrupper, av vilka många är ovana vid teater, krävs dessutom kunskaper om det svenska samhället samt olika gruppers sociala och kulturella villkor.

Vidare har ytterligare krav ställts på skådespelaren genom en påtaglig ökning av sång- och musikinslag i teaterrepertoaren. Detta förhållande, liksom det kollektiva arbetssättet och den uppsökande teatern, gör det befogat att tala om en breddad yrkesroll för skådespelare. De grundläggande färdigheter som krävs för den traditionella skådespelarrollen fordrar fortfarande lika mycket utbildningstid som tidigare, varför den breddning av skådespelarens yrkesroll som utvecklingen medfört har måst komma till därutöver.

De utvecklingstendenser som kan urskiljas inom teatern sedan 1960-talets mitt har påverkat utbildningen vid scenskolorna. Skolorna har i olika former och olika utsträckning strävat efter att föra in utbildningsmoment som har sin grund i teaterns utseende i dag eller önskemålen om hur en framtida teater bör se ut. Detta har bidragit till en ansträngning av skolans ekonomiska situation, eftersom reformerna har måst genomföras inom oförändrade eller minskade anslag.

Många av de problem som skådespelarutbildningen i dag står inför är desamma som man haft sedan scenskolornas start. Från såväl avnämnhåll som från skolorna själva är man övertygade om att det var ett för skådespelarutbildningen positivt skede som inträdde i och med att utbildningen skildes från teatrarna. Arbetsgruppen menar att utbildningens problem i dag ligger huvudsakligen inom följande områden: risken för isolering från teatern och från andra utbildningar inom teaterområdet, bristande praktikmöjligheter under utbildningen, tidspressad utbildning med undervisningstäthet på 35–40 timmar per vecka samt bristande samordning mellan olika undervisningsmoment.

De musikdramatiska utbildningarnas situation

I dagens språkbruk innefattas i begreppen musikteater och musikdramatik en rad olika konstformer från opera till talteater med musik- och sånginslag. Arbetsgruppen har i sitt utredningsarbete huvudsakligen begränsat sig till sådana konstformer där avkall på den klassiska sångkonstens krav inte kan göras.

De utvecklingslinjer som finns inom talteaterns område märks även inom musikteatern, även om de där inte framträder lika tydligt. Ökande krav reses på den musikdramatiska artistens vilja och förmåga att ta ansvar för en större del av föreställningen och att verka för en stimulering av

intresset för konstformen. Kraven på flexibilitet och kommunikation med publiken har ökat i arbete med uppsökande teater och barn- och ungdomsteater.

Specifikt för musikteatern är förhållandet sång - scenisk aktion. Alltjämt förekommer att såväl musikdramatiska artister som publik mest intresserar sig för sången, medan den dramatiska aktionen, den sceniska trovärdigheten, kommer i andra hand. En ökande insikt om det dramatiska elementets betydelse för konstformens framtid medför ökade krav på de musikdramatiska utbildningarna.

Ytterligare en tendens av betydelse för de musikdramatiska utbildningarna är breddningen av de musikdramatiska artisternas yrkesområde. Undersökningar av utexaminerade elevers sysselsättning visar att utbildningarna tycks förbereda för ett betydligt bredare register än enbart operasångarens. Arbetsgruppen anser att man kan tala om ett antal olika yrkesroller, som alla ställer krav på musikdramatisk utbildning. Operasångaren vid både stora teatrar och mindre musikteaterensembler är en sådan yrkesroll. Teaterkoristen är en annan yrkesroll för den musikdramatiskt utbildade artisten. Musikteater i icke-institutionella former har också vidgat den musikdramatiska artistens arbetsfält.

De musikdramatiska utbildningarna arbetar i mycket stor utsträckning med samma problem som skådespelarutbildningen. Tidspressen och bristen på praktik har också av musikdramatiska elever framhållits som problem.

Därutöver brottas de musikdramatiska utbildningarna med problem som har med förutbildning och rekrytering att göra. Det tar ofta mycket lång tid för en röst att nå sin fulla utveckling och den musikdramatiska utbildningen är tänkt att komma in i slutskedet av denna utveckling. De sökande har ofta mycket varierade förkunskaper och vissa år har man haft svårt att få tillräckligt kvalificerade sökande. Skälen härtill kan sökas i dels bristfällig information om de musikdramatiska utbildningarna men delvis också i det faktum att man tidvis kunnat få engagemang vid vissa musikteatrar trots bristande scenisk utbildning.

Framtida utbildning i teaterhögskola

De utvecklingstendenser som finns inom teatern tyder på att det kollektiva arbetssättet och samverkan mellan olika yrkesgrupper inom teatern blir allt nödvändigare. Behovet av en breddad yrkesroll för såväl skådespelare som musikdramatiska artister talar för en ökad samordning mellan olika utbildningar inom teaterområdet. De små regionala ensemblernas behov av allsidigt utbildade artister understryker också behovet av ökad integrering mellan exempelvis scenskoleutbildningen och den utbildning som dramatiska institutet bedriver.

Arbetsgruppen anser att utbildningarna inom teaterområdet bör samordnas i teaterhögskolor. Frågan om en mer integrerad teaterutbildning inom ett antal teaterhögskolors ram kräver att man går in på en rad utbildningar vid sidan av skådespelarutbildningen och den musikdramatiska utbildningen och därmed faller den utanför arbetsgruppens uppdrag. Arbetsgruppen föreslår därför att frågan om en för olika yrkesgrupper inom teaterområdet mer integrerad utbildning görs till föremål för en särskild utredning.

Förändringar i grundutbildningen av skådespelare

Utvecklingen av skådespelarens verksamhetsområde har lett till att utbildningen vid scenskolorna blivit allt mer komprimerad. En rad nya ut-

bildningsmoment har tillkommit. Samtidigt kräver färdighetsträningen i tal, sång, rörelse och scenframställning lika mycket tid som tidigare. Med nuvarande undervisningstäthet på upp till 45 timmar i veckan är elevernas möjligheter till självständigt kreativt arbete, till enskilda studier och till aktivt samhällsengagemang så gott som obefintliga. Arbetsgruppen anser att en utglesning av utbildningen måste ske. Nödvändigheten av att lösa frågan om införande av praktik i utbildningen gör också en förlängning av utbildningen ofrånkomlig. Arbetsgruppen föreslår således att grundutbildningen förlängs med ett år.

Skådespelarutbildningen bör enligt arbetsgruppens mening vara en sammanhållen fyraårig utbildning som ger de blivande skådespelarna generella kunskaper och skådespelartekniska färdigheter för verksamhet inom stora och små ensembler. Inom denna ram bör scenskolorna liksom nu ha stor frihet att utforma utbildningen.

Utvecklingen inom teatern motiverar på några områden en förstärkning av undervisningen, en förstärkning som bör vara möjlig att genomföra inom ramen för en förlängd utbildning. Ett område i behov av utökad undervisning är sång och musik. Arbetsgruppen finner det angeläget att skolorna ökar undervisningen i sång och musik och föreslår att scenskolorna i Göteborg och Stockholm tillförs var sin lärartjänst i musikalisk instudering för detta ändamål.

Den tidspressade utbildningen och svårigheter att på ett naturligt sätt förena mer teoretiskt inriktade moment med den projektinriktade undervisningen har lett till en successiv minskning av den teoretiska utbildningen. Arbetsgruppen finner en sådan minskning beklaglig med tanke på att teaterutvecklingen och de kulturpolitiska målen ställer ökade krav på skådespelarens allmänskulturella referensram. En fyraårig grundutbildning kommer att ge bättre förutsättningar för exempelvis självstudier inför olika projekt. Arbetsgruppen föreslår att utbildningen tillförs vissa resurser för att initiera och handleda sådana studier.

I arbetsgruppens uppdrag ingår speciellt att överväga olika former för de studerande att i utbildningen få vidgade kontakter med och praktiska erfarenheter av yrkeslivet på området. Arbetsgruppen har i denna fråga haft diskussioner med företrädare för yrkeslivet.

Behovet av praktik kan spaltas upp i behovet av att få erfarenheter dels från själva teatermiljön, dels från samarbete under professionella betingelser med yrkesverksamma inom teaterområdet.

Arbetsgruppen föreslår att det förstnämnda behovet tillgodoses genom miljöpraktik, dvs. eleven bereds tillfälle till både ett antal korta, väl förberedda studiebesök på teatrar i skolans närhet och möjlighet att under någon eller några veckors tid vid ett par tillfällen följa en ensembles arbete. Miljöpraktiken föreslås ske under de första årens utbildning.

Behovet av mer ingående erfarenheter av teaterarbete under professionella betingelser föreslår arbetsgruppen skall tillgodoses genom att en termin av den förlängda utbildningen avsätts för praktik, förslagsvis det fjärde årets hösttermin. Varje scenskola föreslås etablera fast kontakt med två eller tre ensembler av olika storlek. Praktiken bör planeras i samråd med de berörda ensemblerna och bör kunna utformas olika för skilda elevgrupper. Samproduktioner där en grupp elever tillsammans med aktiva skådespelare arbetar fram en uppsökande föreställning, barn- och skolföreställning eller liknande kan vara en värdefull form av praktik. Praktiktjänstgöring vid en större teater där en grupp elever kan erbjudas mindre roll- och statistuppgifter kan vara en annan form.

Det är angeläget att repertoarplaneringen läggs upp med tanke på att eleverna endast kan medverka i föreställningar under en termin. Praktiken bör enligt arbetsgruppens mening vara en del av utbildningen och eleverna skall, när de återkommer till skolan, ha möjlighet att utvärdera praktiken och reparera eventuella brister som upptäckts under teaterpraktiken.

Praktiken bör följas av lärare från skolan. Dels är det viktigt att skolan har möjlighet att följa elevernas arbete, dels bör vissa moment i den kontinuerliga träningen i tal, sång och rörelse kunna ges även under praktikperioden och dels skulle de olika ensemblernas personal kunna få viss fortbildning genom skolans försorg.

En förutsättning för att arbetsgruppens förslag skall leda till ett närmande mellan scenskoleutbildningen och teatern är att praktiken är väl förberedd och att utbildningen har resurser för att bidra till de merkostnader det kan innebära att ta emot praktikanter.

Ett av skådespelarutbildningens problem är den bristande samordningen mellan olika undervisningsmoment som både lärare och elever upplever. Tid och resurser skulle behövas för gemensam planering av och undervisning i vissa utbildningsmoment och för arbete i lärarlag. Eftersom drygt två tredjedelar av lärarkåren vid scenskolorna är timlärare har skolorna mycket små möjligheter att få till stånd en ökad samordning. Arbetsgruppen förutsätter att dessa frågor kommer att tas upp till ingående behandling av utredningen om vissa tjänsteorganisatoriska frågor inom högskolan.

För att motverka den risk för isolering som påtalats som ett av skådespelarutbildningens problem föreslår arbetsgruppen utökad samarbete med institutioner och grupper utanför scenskolan. Samarbetsprojekt med andra utbildningar kan ses som pilotverksamhet för framtida teaterhögskolor. Det ligger nära till hands att det hittillsvarande samarbetet med dramatiska institutets teateravdelning i första hand utökas. För uppläggning och utvärdering av konstnärligt utvecklingsarbete är vidare ett samarbete med institutioner med teatervetenskaplig, sociologisk, pedagogisk och annan samhällsvetenskaplig utbildning och forskning värdefullt.

Förändringar i grundutbildningen av musikdramatiska artister

Samma skäl som i skådespelarutbildningen talar för förlängd utbildning talar för fyraårig utbildning med praktik även för musikdramatiska artister. Tidspressen, förorsakad av den höga undervisningstätheten, reducerar – liksom i skådespelarutbildningen – kraftigt möjligheterna till självstudier och andra aktiviteter vid sidan av undervisningen och bidrar till att isolera eleverna från världen utanför skolan. Avsaknaden av praktik i utbildningen upplevs som en brist också i den musikdramatiska utbildningen. Arbetsgruppen föreslår därför att den musikdramatiska utbildningen förlängs med ett år.

På grund av den individuellt betingade röstutvecklingen och skiftande förkunskaper vid utbildningens början kan vissa elever redan efter tre år ha nått en nivå som gör det möjligt för dem att utträda i yrkeslivet. Arbetsgruppen föreslår att utbildningen skall kunna betraktas som avslutad för en sådan elev i och med det tredje årets utgång.

Breddningen av den musikdramatiska artistens verksamhetsområde har medfört att de musikdramatiska utbildningarna måste förbereda för flera olika yrkesroller. Frågan om en linjeuppdelning på exempelvis solist- och koristlinje eller opera- och musikallinje har därvid aktualiserats. Med tanke på det låga elevantal det rör sig om både i Stockholm och Göteborg an-

ser arbetsgruppen att utbildningarna kan bereda varje elev möjligheter att utveckla sina egna förutsättningar inom ramen för en utbildningslinje. Den individualisering av undervisningen som elevernas personliga förutsättningar nödvändiggör bör således kunna ske utan att musikdramatisk utbildning splittras på flera linjer.

Arbetsgruppen föreslår att förlängningen av utbildningen används till utglesning av nuvarande kompakta utbildningsinnehåll och för införande av praktik i utbildningen. De förslag arbetsgruppen framfört om utvidgat praktiksamarbete mellan skådespelarutbildningen och teatern gäller även för utbildningen av musikdramatiska artister.

Arbetsgruppen anser det vidare vara angeläget att det dramatiska inslaget i utbildningen ges ökad tyngd. De positiva erfarenheterna från den delvis genomförda integreringen mellan den dramatiska och den musikdramatiska utbildningen i Göteborg talar för en liknande lösning även vad gäller scenskolorna i Stockholm. En samförläggning av utbildningarna i Stockholm är värdefull som ett första steg i riktning mot teaterhögskolor och för att genom möjligheter till nära samarbete öka det dramatiska elementets betydelse i den musikdramatiska utbildningen.

Frågan om en särskild förutbildning till den musikdramatiska utbildningen har diskuterats. En sådan förutbildning bör kunna ske inom ramen för musikhögskolans musikerlinje och bör vid sidan av vokal och musikalisk skolning även ges inslag som utvecklar kroppen som uttrycksmedel och tränar förmågan att improvisera och dramatisera. Förutbildningsfrågan kräver dock ytterligare överväganden som arbetsgruppen förutsätter kommer att ske i det fortsatta planeringsarbetet rörande musikerlinjens utformning.

Arbetsgruppen föreslår att utbildningarna förbättrar och utökar sin information till presumtiva sökande för att komma till rätta med åtminstone en del av de rekryteringssvårigheter som utbildningarna tidvis haft.

Kompletteringsutbildning

Med kompletteringsutbildning avser arbetsgruppen sådan särskild grundutbildning som anordnas för verksamma artister utan tidigare genomgången grundutbildning vid scenskola eller elevskola. Syftet med den kompletterande utbildningen är detsamma som för grundutbildningen, nämligen att utbilda skådespelare och musikdramatiska artister för scenisk verksamhet inom teater, film, TV m. m.

Kompletteringsutbildning har anordnats som försöksverksamhet vid scenskolorna sedan 1971/72. Utvärderingen av försöksverksamheten visar att behovet av kompletteringsutbildning är stort men att de ekonomiska resurserna varit klart otillräckliga. Försöksverksamheten har klart visat att scenskolorna även i fortsättningen bör ha möjligheter att anordna kompletteringsutbildning vid sidan av den reguljära grundutbildningen.

Endast ca 35% av skådespelarkåren har genomgått scenskole- eller elevskoleutbildning. Av undersökningar, utförda i samarbete med Svenska teaterförbundet, framgår att den relativt höga arbetslösheten bland skådespelare huvudsakligen drabbar den kategori som har bristande grundutbildning. Mot denna bakgrund anser arbetsgruppen det vara väsentligt att en betydligt större andel av skådespelarkåren än för närvarande får en god grundläggande yrkesutbildning och att den stora grupp som i dag har ofullständig grundutbildning får möjligheter att komplettera denna.

De kompletteringsstuderandes skiftande erfarenheter och olika behov gör det angeläget med en utbildning med stor flexibilitet och med resurser

för individualiserad undervisning. Kompletteringsutbildningen bör vara en särskild utbildningsväg vid skolorna och ha egna ekonomiska resurser. Den bör i första hand inriktas mot färdighetsträning inom ämnesområdena tal, sång, rörelse och scenframställning.

Arbetsgruppen föreslår att scenskolorna i Malmö och Stockholm ges ekonomiska resurser motsvarande 8–10 helårsstuderande för att inom denna ram anordna kompletteringsutbildning för skådespelare. Scenskolan i Göteborg och musikdramatiska skolan i Stockholm föreslås tillsammans få en resursram motsvarande 4–6 helårsstuderande för kompletteringsutbildning av musikdramatiska artister. Inom dessa ekonomiska ramar bör skolorna ha frihet att anordna utbildning av olika längd.

En intagningsnämnd bör avgöra vilka som skall antas till kompletteringsutbildning. Kriterier för antagning till utbildningen föreslås för skådespelare vara fem års professionell teaterverksamhet samt goda förutsättningar att tillgodogöra sig utbildningen. För musikdramatisk kompletteringsutbildning föreslås vokal och musikalisk förutbildning på samma nivå som krävs för inträde till grundutbildningen samt dokumenterad flerårig yrkesverksamhet inom det musikaliska området vara inträdesvillkor.

Dimensionering

Skådespelare och musikdramatiska artisters arbetsmarknad finns huvudsakligen inom teater, film, radio och TV. Arbetstillfällena är i hög grad beroende av vilka statliga och kommunala insatser som görs på kulturområdet.

Antalet aktiva yrkesverksamma skådespelare i Sverige är ca 1 200–1 300. Av dessa är ca 500 fast anställda vid teatrar, ca 250 heltidsverksamma inom fria grupper och resten frilansare. Av hela skådespelarkåren har endast 35% genomgått utbildning vid scenskola eller någon av de tidigare elevskolorna vid teatrarna. Arbetslösheten bland skådespelare är relativt hög. Skådespelare med bristande eller ingen grundutbildning är betydligt mer utsatta för arbetslöshet eller undersysselsättning än skådespelare med god grundutbildning.

För att bibehålla den omfattning svenskt teaterliv har i dag kommer ett visst antal skådespelare att behövas varje år för att ersätta sådana som går i pension eller lämnar yrket av andra skäl. Arbetsgruppen räknar med att det krävs ett tillskott på arbetsmarknaden av ca 50 skådespelare per år för att bibehålla status quo.

Arbetsgruppen bedömer en ökning av antalet arbetstillfällen för välutbildade skådespelare som mycket trolig. Utbyggnaden av den uppsökande verksamheten, behovet av och intresset för en uppbyggnad av länsteatrar liksom kulturrådets bedömning av utvecklingen inom teaterområdet gör att man bör kunna räkna med en expansion av arbetstillfällen för skådespelare under den närmaste tioårsperioden. Arbetsgruppen uppskattar att 35–40 arbetstillfällen per år tillkommer för dels nya länsteatrar, dels expansion av befintliga ensembler och grupper.

Sammanlagt uppskattas behovet av nya skådespelare enligt ovan till 90 per år. För närvarande tillförs skådespelarkåren högst 32 scenskoleutbildade skådespelare per år medan majoriteten av nya yrkesverksamma skådespelare har ingen eller bristfällig grundutbildning. Arbetslöshet bland utbildade eller korttidsutbildade skådespelare är enligt arbetsgruppens mening ett svagt argument för att minska antalet utbildningsplatser vid scenskolorna eller för att bibehålla nuvarande låga nivå. Ett lågt elevintag på de statliga scenskolorna innebär inte att få skådespelare tillförs arbets-

marknaden. Risken är snarare att tillskottet förblir detsamma och att de som tillförs arbetsmarknaden är betydligt sämre rustade för yrket.

Arbetsgruppens förslag till dimensionering av skådespelarutbildningen bygger på uppfattningen att skådespelare med god grundutbildning har större chans att skaffa sig arbetstillfällen. För att på sikt öka andelen skådespelare med god utbildning måste såväl grundutbildning som kompletteringsutbildning för verksamma skådespelare öka. Arbetsgruppen föreslår att scenskolorna i Malmö och Stockholm ökar sin elevintagning till 15 per år och att Göteborgsskolan ökar andelen skådespelarelever i årskurs I från 8 till 12.

Antalet yrkesverksamma musikdramatiska artister är svårare att få grepp om. Fast anställda vid musikteatrar var 1976 ca 100 sångsolister och ca 135 korister. Därtill kommer ca 40 personer som var heltidsverksamma i fria musikteatergrupper samt ett förmodligen relativt stort antal frilansare och deltidverksamma. Medelåldern bland sångsolister och korister vid teatrarna är för närvarande relativt hög.

För en något ökad efterfrågan även på musikdramatiska artister talar den höga medelåldern bland fast anställda sångsolister och korister. Den kulturpolitiska ambitionen att öka den uppsökande verksamheten och sprida kulturutbudet kan leda till fler arbetstillfällen för musikteaterartister, om ytterligare länsmusikteatrar startar och om en utökning av antalet musikteatergrupper sker. En utökning av den föreställningsverksamhet, där både tal och sång förekommer, är också en tendens som på sikt kan vidga den musikdramatiska artistens arbetsmarknad.

Scenskolornas möjligheter att medverka i nya slag av artistutbildningar

Arbetsgruppen skall enligt sitt uppdrag pröva scenskolornas möjligheter att medverka i nya slag av artistutbildningar varvid varietéartister nämns som exempel.

Varieté kan traditionellt definieras som en föreställning sammansatt av olika nummer utan förbindelse med varandra s.k. skådenummer. Dessa är ofta av olika genrer, har musikaliska eller komiska inslag eller bygger på attraktioner där den fysiska skickligheten står i centrum. En varietéartist kan således vara sångare, akrobat, trollkonstnär, dansör, lindansare, clown, jonglör, konstcyklist, buktalare etc. En stor del av dessa artister återfinns även på cirkus, varför cirkus- och varietéartist har kommit att användas som synonyma begrepp. Det torde i dag finnas ca 40–50 svenska eller i Sverige hemmahörande utländska artister som är yrkesmässigt verksamma inom cirkus- och varietébranschen. Orsaken till det låga antalet artister inom genren i vårt land torde vara att söka dels i ett under den senaste 25-årsperioden sjunkande antal arbetstillfällen, dels i bristande utbildningsmöjligheter.

Gruppen cirkus- och varietéartister är mycket heterogen. Specialkunskaper av vitt skilda slag ryms inom gruppen. Den högt uppdrivna fysiska skicklighet som ofta är nödvändig för en cirkus- eller varietéartist kräver att utbildningen påbörjas i mycket unga år och att den dagliga träningen sker som ett led i en arbetsprocess med andra verksamma artister i genren. Arbetsgruppen anser att scenskolorna inte har möjligheter att erbjuda en lämplig utbildning för varietéartister.

Pedagogutbildning

Behovet av pedagogisk utbildning för lärare vid scenskola har påtalats vid flera tillfällen. I första hand rör det sig om att ge blivande lärare en pe-

dagogisk grundutbildning och insikt i scenskolornas metodik. Också bland lärare som undervisat på scenskolorna ett antal år finns behov av att fördjupa och förnya sina pedagogiska och metodiska kunskaper. Arbetsgruppens förslag om utvidgat samarbete mellan scenskolorna och ett antal teatrar kommer vidare att öka behovet ute på teatrarna av pedagogiskt intresserade personer för handledning och inskolning.

Arbetsgruppen anser det vara viktigt att en utbildning av teaterpedagoger kommer till stånd och föreslår att den läggs upp på följande sätt.

– Två veckors gemensam grundutbildning på heltid innehållande pedagogik, undervisningsmetodik, kulturpolitisk orientering, diskussioner om scenskoleutbildningens mål och metoder m.m.

– Sexton veckors deltidstjänstgöring som pedagogassistent vid en scenkola. Assistenttiden bör innefatta auskultationer inom såväl eget som andra lärares ämnesområden, deltagande i lärarlag, undervisning under handledares överinseende samt seminarieverksamhet kring skolans arbetsmetodik.

– Utbildningen avslutas med två veckors gemensam utvärdering av skolornas metodik, fortsatta studier i pedagogik, undervisningsmetodik m.m.

Fortbildning

Med forbildning avser arbetsgruppen den utbildningsverksamhet som är nödvändig för att en skådespelare eller musikdramatisk artist skall kunna dels vidmakthålla de färdigheter grundutbildningen eller motsvarande yrkeserfarenheter givit, dels uppdatera kunskaperna från grundutbildningen så att de svarar mot de krav dagens teaterverksamhet stället.

Arbetsgruppen anser det vara riktigt att sådan fortbildningsverksamhet som behövs för att en artist skall hålla sig à jour med utvecklingen inom sitt yrke betraktas som arbetsgivarens ansvar och sker på betald arbetstid. Förutom den forbildning som är dirket knuten till arbetsplatser bör en rad andra utbildningsanordnare kunna vara aktuella, t. ex. dramatiska institutet, Teatercentrum, Svensk teaterunion, scenskolorna etc.

Fortbildning är ett viktigt styrmedel för att påverka den kulturpolitiska utvecklingen i riktning mot de kulturpolitiska mål riksdagen satt upp. Arbetsgruppen föreslår därför att statens kulturråd åläggs ett övergripande ansvar för fortbildningsfrågor och i samband härmed tilldelas ekonomiska resurser för att kunna stimulera och stödja olika fortbildningsinitiativ.

Samlokalisering av scenskolorna i Stockholm

Arbetsgruppen ser mycket positivt på att musikdramatiska skolan, så snart lokalfrågan är tillfredsställande löst, lokaliseras till f. d. Katarina realskolas lokaler, där scenskolan nu är förlagd. Ett successivt ökat samarbete mellan utbildningarna, som en samförläggning kommer att leda till, kan innebära att olika undervisningsresurser utnyttjas gemensamt och därmed mer rationellt. Även bortsett från de integrationsvinster som går att göra anser arbetsgruppen det vara utbildningsmässigt klart motiverat och helt i linje med utvecklingen på teaterområdet att öka samarbetet mellan de två utbildningarna.

Kostnader och prioritering

I delrapporten har arbetsgruppen redovisat kostnaderna för nuvarande utbildning samt analyserat faktorer som påverkar kostnadsnivån. Kostnadsanalysen visade klart att den enda åtgärd som, utan mycket betydan-

de kvalitetssänkningar för utbildningens del, skulle minska utgifterna kraftigt var en nedläggning av en eller flera skolor och koncentration av utbildningen till en eller två platser. En sådan åtgärd har arbetsgruppen inte kunnat ställa sig bakom bl. a. med hänvisning till den vikt regering och riksdag lagt vid kulturlivets decentralisering.

Skolornas redan ansträngda ekonomiska situation gör det omöjligt att föreslå reformering av utbildningen inom ramen för oförändrade totalkostnader. Någon omdisponering av skolornas nuvarande resurser för en bättre användning torde inte heller vara möjlig. Så länge nya resurser inte tillförs utbildningen finner arbetsgruppen inte skäl att föreslå några förändringar i utbildningens omfattning.

Arbetsgruppen har tagit fasta på de delar av sina direktiv som anger att den skall komma med förslag till förbättringar av utbildningen.

Arbetsgruppen föreslår att ökade ekonomiska resurser för en successiv reformering av scenskoleutbildningen tillförs under en fyraårsperiod.

År 1 antas elever till en fyraårig utbildning. Miljöpraktik införs i utbildningen. Sång- och musikundervisningen förstärks. Antalet utbildningsplatser i årskurs 1 återgår till 15 per skola. Tjänsten som scenskolesekreterare inrättas. Kostnaderna för förslagen beräknas till 757 000 kr.

År 2 startar utbildningen av teaterpedagoger. Reformeringen av utbildningens innehåll fortsätter och resurserna för kompletteringsutbildningen utökas. Kostnaderna för förslagen beräknas till 520 000 kr.

År 3 infaller vissa kostnader för planeringen av praktikterminen. Kompletteringsutbildningen byggs ut till sin fulla omfattning och fortbildningen av yrkesverksamma artister intensifieras. Kostnaderna för förslagen beräknas till 676 300 kr.

År 4 tillkommer 588 000 kr. dvs. större delen av de kostnader arbetsgruppen beräknar för praktiken.

